

Összeállító: HÁRSHÁZI ISTVÁN

Összeállítás ideje: 1973.

TART.: RÉGI ARATÁSOK AZ URADALMAKBAN

28 lap

Fővárosi mutató: NIKLA

Szakmutató: VII, A

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

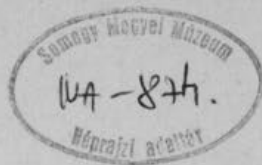

KISKUNHALASI GYÁRA

LEKTÓRUM'S

ÁTVEZETVE AZ EGYSÉGES LTK. 2348-as TÉTELE ALÓL

2348

Pályázatra

HÁRSHÁZI ISTVÁN:

Régi aratások az uradalmakban.

A régi aratások

Amikor még nem ismerték a kaszát, sarlóval arattak. Tólos Vendelné aki megérte a loo évet, ő mondta el nekem pár évvel ezelőtt. Az uradalmi földeken, a gabona táblákat /egy-egy tag földet tábláknak neveztek/ láncokra mértek. Ezernégyszögöl egy lánc, az aratók bokrokra csoportosítva ami hatszemélyből tevődött össze, álltak neki sarlózni a gabonát. A bal kéz öt ujja közé fogták a gabonaszárat és a jobb kézben levő fűrészfogához hasonló nem egészen görbe sarlóval vágták el a tövét, ezt szép sorban marokra rakták a tarlón. Majd estefelé kévékbe kötötték s úgy rakták máglákba /tiz kéve/ vagy kereszttekbe /tizennyolc kéve/. Az jó sarlozó volt aki naponta 30-35 kévét tudott levágni. A környék legjobb sarlozója Kurta Rézi néni volt, Kurta Ballass Antal felesége. Ő naponta 40-45 kévét levágott, összekötött, összerakott. A múlt század végén körülbelül 1880-ban már kaszával arattak. Péter Antal, aki 90 éves korában halt meg pár éve mondotta: hogy legény korában már kaszával arattak az uradalmakban, de még a parasztság sokáig sarlóval, még pedig azért mert a sarlóval aratott gabona szalmájából szebb és jobb zsuppkévéket lehetett csinálni a házak és más épületek tetejének befödésére. Ugyanis akkor még zsuppos vagy nádfedelű házak és épületek voltak. A sarlóval történedő aratási munka díjja, minden tizedik kéve gabona volt, ebben a fizetésbe a tarlót is fel kellett gereblyézni. A kaszával való aratás hamar népszerű lett. Gyorsabb volt. Lényeges változásokat is idézett elő. Sarlózásnál ill. a sarlóaratásnál mindenki azt csinálta, a férfiak is, míg a kasza használatánál már csak a férfiak vágták a rendet, kaszáltak, a nők pedig sarlóval a levágott gabonát felszedték kévékbe. Erre a célra más sarlók voltak. Nagyobbak, kampósabbak és sima élűek.

A marokszedők után leginkább legények, akik még nem kaszálnak, vagy idősebb emberek akik már gyengék voltak a kasza alá, kötötték kévékbe a learatott gabonát. Most már nem bokornak hívták az aratópárt, hanem kaszaerőnek. Egy kaszaerőben három személy volt. /kaszás, marokszedő és kötő/ Felszabadulásig fennállott ez az arató rend. Az első kévekötő aratógépet Niklára az elsővilágháború után kb. 1920-ban hozatták. Berzsenyi Sándor földbirtokos vásárolt kettőt, fogat vontatásúak voltak, négy ökör húzta egyiket-egyiket. Egész kicsi kis kévéket kötött maniliával, annak hívták, a kötőspárgát, mi meg az aprókévéket babicának hívtuk. Mint gyerek én is sokat jártam dolgozni melléjük. Két öreg béres, névszerint Horváth Imre és Lóki Imre szokták őket vontatni. A kévéket összehordani kereszttekbe rakni, gyerekek jártunk napszámba, egyik-egyik gép mellé hatan. Az aratógépekkel csak búzát és árpát tudtak aratni, ami nem volt nagyon megdölve /elfeküdve/. Az aratógépek csak néhány évig dolgoztak ezen a környéken, sokhelyen azok használata sztrájkot idézett. Nálunk azonban ilyen nem fordult elő. Emlékszem rá, volt egy hatósági intézkedés is, hogy az aratógépeket csak ott használják ahol nincs elég szegény ember aki learason. Itt már csak abban az esetben használták, ha az aratókra ráérett a gabona és pergett már a szeme. Akkor segítettek gépekkel, amit az le aratott abból is kifizették a részt. A gépesítést azonban fűkaszálassal kellett visszaszolgálni. Azután már, amit az aratók nem vállaltak el, az elfagyott, vagy vízzel elöntött gabonákat aratták velük.

Kepés gazdák, vagy az aratók nyelvén "Banda basák" viselt dölgaik.

Minden uradalomnak meg volt a maga embere aki a gazdaságnak a gabona aratásra megszervezte az aratókat. Ezt az embert bandagazdának vagy aratógazdának hívták. Ő tárgyalt minden esetben a munkaadóval és hajtotta végre annak parancsait.

Leginkább ezek az emberek, olyan kupecféle csalók voltak és gyenge jelleműek az urasággal szemben. Annál erőszakosabban viselkedtek az embereikkel a parancs végrehajtásában. Minden esetben igyekeztek megcsalni a keresetből a rájuk bízott embereket. Nagyon sok esetben az ilyen dolgok miatt véres verekedés, sőt emberhalál is lett, mint Tótszentpálhoz tartozó Susánypusztán 1905-aratásán a zalai aratók megölték az aratógazdát. Valóságosan lefejezték a kaszával, azért mert eladta egy kéthelyi zsidó kocsmárosnak az aratóknak járó szalonát. Ezek a banda v. aratógazdák dolgozni nem szerettek csak parancsolni, és csak sétáltak az aratók után fürkészték, hogy melyik hogyan dolgozik, milyen rendet vág, és milyen tarlót hagy, mindig hajszolták a szegény aratókat, hogy az uraságnak a kedvébe járjanak. Az aratók ezeket "Banda basáknak" hívták. S ahol csak lehetett minden esetben megcsalták a bandájukat és a munkaadó uraságot is ha mód volt rá, összejátszva a gazdatisztjeivel vagy magtárosaival. Nagyon sok ilyen ember pár év múlva egész vagyont gyűjtött össze, ha el nem kocsmázta, kártyázta vagy fehérrépre nem költötte. A falumban is volt egy ilyen ember. Fiatal ember korában mint szegény ember volt aratógazda, hol az egyik uradalomban, hol a másikban amíg meg nem ismerték a hamisságát és kapzsiságát mint gazdag paraszt halt meg. Ezek az arató, botos kepegszadák "banda basák" nálunk nem voltak. Leginkább a környékbeli egypár kisebb uraságoknál, mint Pusztakovácsiban, Bogyai, Mártfi, Barca kúrtós pusztáin és a grófi gazdaságokban, Csömenő, Gyóta, Hegyesd, Máripuszta, Nyiripuszta alkalmazták őket. Az uraik ezek az embereket használták fel mindenkor országgyűlési képviselők választásakor korteseknek. Ezek a banda basák hatalmuk tudatában kényszerítették a szegény aratónépet az urak jelöltjeinek ill. a kormánypárti képviselőkre való szavazásra.

Azonban voltak olyan aratógazdák is főleg itt Niklán akik mindvégig szegény emberek maradtak. Nekik dolgozni kellett a bandával, ők kaszáltak elől. Mivel a bandát összeverbuválták és a parancsot végrehajtották 800 □-öl feleskukorica földdel többet kaptak, mint a mások aratók, valamint egy marha kihajtást az uradalom legelőjére. Semmi egyebet. Ugy kellett dolgozni nekik mint a másik aratónak, vagy még többet -minden este munka után, amikor a többiek haza mentek kellett nekik menni parancsra az urasághoz vagy az intéző úrhoz. Akár Berzsenyi vagy Lájpcig, Fischer aratógazdája volt. Legismertebb aratógazdák voltak a Niklai gazdaságokban még a 14-es háború előtt és utána Vörös-csurmó Hársházi József, Bekk János, Domonkos József, Trefeli György, Gréci Ferenc, Hársházi György, Takács Lázár, Németh Antal, Komár Papp József, Németh István, Tomisa Imre, Kocsis István, Péterfai József, Balázs István. Ezek mind együtt dolgoztak a bandával s elől vágták a rendet.

3.

Az arató, takaruló és cséplő rész, amiért a képesek dolgoztak egész nyáron.

Az aratás mindenkor részes volt, kivéve az 1914-es világháború alatt volt komenciós. Akkor az aratók 30 napra szerződtek le aratni az uradalmakban dolgozó hadifoglyok mellé. Egy kaszás akkor 14 mérő kenyérgabonát, fele búzát, és fele rozst, a kötő 9-et a marokszedő pedig 7 mérő gabonát kapott, egy mérő gabona kb. 40-45 kg-nak felelt meg. Ezért kellett az aratással együttvéve 30 napig dolgozni háború előtt. Utána már az aratás részes volt, mind ahogy az egész országban nálunk is 10 %-a volt az arató rész.

Ezért nagyon sokat kellett dolgozni, s azon felül munkadíj nélkül is. Két napot, azért, hogy arathattak az uradalomban, két napot pedig azért, hogy a gazdaság összegereblyéztette lógereblével a tarlót. Ezt egyébként mindenkor az aratóknak kellett szerződésileg összegyűjteni, kévékbe kötni s máglákba rakni. Az aratók kuszáknak hívták a tarlókon összegyűjtött elmaradt gabonaszálakat. Tetemes ingyen napszámot, ill. mi robotnak hívtuk -nyertek - így az uradalmak.

Niklai egyik uradalomba leginkább 15 kaszaerő szokott dolgozni a vízfordóval együtt 46 személy. Ezekből évente ingyen napszám csak 184 nap volt biztosítva a gazdaság részére. És még sok olyan munka volt amiért alig, hogy fizettek valamit. Takarmányféleségek kaszálása, gyűjtése, és takarulása, stb.. Ha az aratók a cséplést is végezték, akkor a loo mázsa gabonából 13 mázsa gabona volt az arató és cséplőrész. Az ingyenes munkák után ezért le kellett aratni, behordani, elcsépelni a gabonát. A kaszás egészes részes volt. A kötőt és marokszedőt köblösnek hívták. Ők megegyezett bért kaptak. Itt nálunk a kévékötő 9, a marokszedő pedig 7 mérő gabonát kaptak, melynek fele rozs és fele buza volt.

Aszálos esztendőkből előfordult, hogy a kaszások miután kifizették a köblösöket /kötőt-marokszedőt/ nem maradt nekik semmi kenyér gabona, hanem csak tavaszi, árpa, zab, és amit a cséplésnél kerestek. Később az ilyen esetek miatt másképpen alakult ki a köblösök fizetése is. A grófi gazdaságokból hozták be azt a rendszert, hogy azok is részes bért kaptak, ill. százalékra fizették őket. Következőképpen: kaszás 100 %, kötő 75 %, marokszedő 60 %. Ha jó esztendő volt akkor jobban jöttek ki, mintha megszábot mennyiséget kaptak volna. Rossz termés esetén természetesen a kereset is kevesebb volt. Az aratók komenciós földeket is kaptak, a kaszások 1200 □-öt, kötők 1000 □-t, vagyis egyláncot, a marokszedők pedig 800 □-t. Komenciós földeknek mondták, pedig feles volt, és mindegyik föld után szintén 2-2 napot kellett ingyért dolgozni.

Valódi kormenciós földet,minek a termése mind az aratóé volt, semmi napszámot nem kellett érte szolgálni. Tanácsköztársaság idején kapták az aratók. Most egyébként harmados vagy negyedes földeket adtak ki a gazdaságok megművelésére a termés harmadik vagy negyedik részéért.

4.

Hogyan zajlott le az aratás?

Az aratást általában Péter Pál után szokták megkezdeni. Az öregek mondása szerint a gabona töve akkor szakad meg, s éjjel-nappal érik mert pattog már a konkoly bugája. Már kora hajnali órákban, amikor még a csillagok is ragyogtak az aratóbandák már kint voltak a tarlókon. A vágás kezdetéig kaszaerőkint harminckereszt gabonának való kötelet kellett fonni. Leginkább annyit szoktak learatni naponta, ha jó volt a gabona. A kötél fonás így szokott megoszlan: a kaszás lekaszálta a kötélnek valót. Mivel kalapálni kellett neki így csak öt kereszt kötelet font, a marokszedők szépen leszedték gubanc nélkül és csomóra hordták, 12 keresztet. A kötő pedig 13-t. A kötél fonás úgy készült, hogy az aratóbanda elszéledt a gabona földeken annyira, hogy mindenfelé legyen majd kötél, hogy aratás közben ne kelljen megszire szaladni érte. Bizony legtöbbször szaladni kellett, mert a kaszás nem várt, hanem amint a rend végére ért, máris vágta a gabonát a másik rendbe, ha nem volt ott nyomban a kötő máris lemaradt és délben vagy este találkozott a bandával. A kötél fonást el kellett végezni a früstök időre mert azután már vágták a rendet. A fonás ideje alatt bármilyen korán is volt, hogy nem aludta ki magát az ember, hol az egyik marokszedő vagy kötő, sokszor az aratóbanda egész fiatalasága nótázni kezdett. Az idősebb emberek meg a latonai élményüket, az életük sanyarú menetét panaszkodták el egymásnak. Máskor nem volt arra idő, mint a kötél fonáskor, vagy este mikor képeztek.

5.

Kosztos aratás

Niklán a gazdaságokban nem voltak kosztos aratók. Csak a gazdag parasztságnál, akik egy kaszást vagy kötőt fogadott magának. Leginkább két gazdag paraszt - Ma - kár Miklós és Huszár József - szokott fogadni egy-egy egész kaszaerőt aratni, ezeknél adtak enni is, ill. kosztot. Ezek nagyon vigyáztak arra, hogy a kosztos aratójuk meg legyen elégedve, nehogy az elégedetlenség szégyent hozzon rájuk. Ott nem is volt semmi panasz, vagy csak nagyon ritka esetekben. Nikláról nagyon sok főleg azok a szegény emberek akiknek családjaiknak nem volt meg az évi megélhetésük és kitartásra az aratási időszakokra mentek el vidékre kosztos aratásra. Két éven át én is arattam és így személyes meggyőződéssel tapasztaltam, hogy milyen is volt az. Ezek az aratások a falunktól távolabb lévő a már említett grófi gazdaságok pusztáin és majorjaiban voltak. Tőlünk 10-15 km távolságokban. Itt már az említett dologtalan képeggazdák, botosgazdák, népnyelvén banda basák uralkodtak az egész banda felett, jelemüket már ismertettem. Az aratás idején vasárnap este mentek ki szállásukra és csak szombaton jöttek haza. Az elszállásolásuk üresen lévő birkahodályban vagy csorda akolban volt, szalmával terítették meg alvóhelyül. Ott aludt mindenki balhakkal megtelve, férfiak, nők, gyermekek vegyesen. Szomorú következményei is lettek ezeknek a tömegszállásoknak. Fiatal lányok erkölcsileg estek áldozatul. Még megszivlelhető volt, ha az arató fiatalok feledkeztek meg magukról, azok legtöbb esetben kevés kivétellel összeházasodtak. Legtöbb szegényteljes dolgokat kevés kivétellel a szemrevaló

lányokkal és menyecskékkel leginkább a banda bassák, illetve a képegazdák, segédtisztek követték el, egy két darab ruhával vagy fizetéssel vették le a lábukról, s volt olyan eset is, hogy erőszakkal. A kosztos aratásnál nem 10 % volt a kereset, hanem legtöbb helyen csak 8%, mivel hogy a gazdaság adta az élelmezést. És négy napot kellett szolgálni, vagy ez helyett egy kat. hold takarmányt kellett betakarítani, lekaszálni, felgyűjteni s kazalba rakni. Ezért adtak hetenkint, háromszor húst. Ezt húsrobotnak hívták az aratók. A húsnak leginkább a megkerült birkákat adták oda. Disznóhúst csak abban az esetben kaptak ha dögvőz volt.

6.

Miből állott az étel a kosztos aratáson.

Amikor béka ugrott az étkező tálba, és más esti férgekkel volt tele.

A mindenkori reggeli vagyis a früstök rántott vagy ká-saleves leginkább köleskásából. Ez mégis csak valami volt, nem úgy mint a saját kosztján lévő szegény embernek, akinek egy fej vöröshagyma s egy darab száraz kenyérke volt. Az ebéd: krumpli vagy tészta leves. Vagyis az egyik napon az egyik, másik napon a másik. Ha a krumpli leves volt, akkor kifőtt darázstészta, vagyis "mácsik" volt hozzá.

Ha pedig tészta leves volt, akkor paprikás krumpli volt a társa. Vacsora minden esetben paprikáskrumpli szokott lenni. Húst kedden, csütörtökön és szombaton kaptak. Leginkább kisebb eltéréssel minden gazdaságban ez a beosztás szokott lenni. Reggelit és az ebédet, ha távol arattak a tanyától, mert a tanyán ahol a szállás volt felállítva a "kepés" konyha így hívták abban az időben, kocsin szokták kihozni. Közelre pedig két-két erős legény szolgálának nevezett farudakon hozták ki a kondérokot /nagy vassfazekak/ vállukon. Vacsorát mindig bent a konyhánál szokták elfogyasztani. A koszt minősége minősége minden esetben nagyon sok kívánni valót hagyott maga után. Többször is veszekedésre adott okot. Azért mégis a szegényebb emberek szivesebben mentek oda, mert biztosítva volt az élelmezés. Ha sovány is volt, de mégis biztos. Az aratás a hajnali óráktól sokszor késő estébe is bele nyúlt. Nagyon értettek hozzá a dologtalan "banda basák" kepés gazdák, akik a gazdatisztekkel összejátszva, hogy az egyik aratóbandát a másik ellen heccelje a munkatempóban. Így megtörtént sokszor, hogy a fáradságtól kimerülve még a tanyára se mentek be, hanem kint vertek tanyát a tarlón a kepesorban. A vacsorát is odavitték ki. Sokszor az ember megevett tücsköt-bogarat, mert nem látta a sötétben, hogy mi van a tálban. Egy alkalommal, mikor én is arattam a kosztan az öreglaki gróf Jankovich tulajdonában lévő Kőlked pusztán, ahol Márkec Sándor táskai ember volt a kepesgazda, aki szintén nem dolgozott, csak sétált utánunk és

hajszolt bennünket, történt meg, hogy egy késő esti vacsora alkalmával ami vacsora tálunkban egy nagy béka volt. Kosztos aratáson egy tálhoz két kaszaerő vagyis hatember ült. A mi tálunkhoz tartozott Fellai Vendel, Horváth György, Fellai Gyula, Fellai Irma s az én testvér húgom Juliska, s jó magam. Buzsákhoz tartozó Ilda pusztán búzát arattunk, napnyugtára végeztünk a vágással, késő éjszaka volt mire a sok kévét összehordtuk és keresztetekbe raktuk. Nagyon fáradtak voltunk s így nem mentünk be a szállás helyünkre, hanem kihozták a vacsorát. Javában kanalastuk a hideg sós löttyöt és egyszer csak valami placsant a tálba szinte kilöttyent a lé. Amint nézzük öngyújtóval, hogy mi az akkor látjuk, hogy egy nagy béka vigan uszik a tálban, a sok belefulladt szöcskék és más éjjeli bogarak között. Az undor nemcsak minket fogott el, hanem az egész aratóbandát. Az ő táljaik illetve edényeik is tele voltak mindenféle döglött rovarokkal. A megundorodott és feldühödt társaság a tálakat tartalmukkal együtt földhöz vagdosták, felzúdúlva szidták az aratógazdát, intézőstől, grófastól együtt elmondták őket mindennek, verekedéssé is fajult volna a dolog. Az volt a szerencse, hogy a buzsáki csendőrök éppen akkor mentek járőrbe a táskai uton, amint a nagy lármát meghallották, odajöttek s elnyomták a lármát, ami bajt okozhatott volna.

Amikor az aratásokat befejezték, ősi módon minden évben mulatságokkal szokták megünnepelni. A munkaadó uraság bort adott az aratóknak, amikor a kalászból font koszorúval felköszöntötték. Erre az alkalomra ügyes marokszedő lányok gabonakalászból koszorút fontak. Pipacs, búzavirág és más mezei virágokkal díszítették. Az aratás befejeztét leginkább úgy szokták beosztani minden évben, hogy a végzés lehetőleg szombatra essék, vagyis annak délutánjára. Ez alkalomra az ebédhordó asszonyok elhozták a lányok ünnep délutáni ruhájukat, s az aratási porból, izadságból kimosakodva ünneplőbe öltözve a két marokszedő lány az első és a második banda előtt vitték a szépen megfont és díszített hatalmas koszorút. Koszorú mögött közvetlen a banda gazda ment, erre az alkalomra kiborotválkozva, mosakodva, tisztába öltözve, panyokára vetett kabátban, kezében hatalmas jelképpel szagos meggyfa kampós bottal. Az arató gazda után párosan mentek a többi marokszedő lányok, virággal díszített sarlójuk a kezükben. Mindegyik a kötőlegényével ment, azoknak a kalapjuk volt kitűzve virággal. Leghátul a kaszások mentek, vállukon vitték a virággal díszített nyelvű lefelé fordított pengéjű kaszájukat, ami azt jelképezte, hogy nem kell vágni, mert elfogyott az aratás. Persze csak a kenyér gabona, mert azután is nagyon sokat kellett nekik kaszálni, takarmányt, fűvet, és más egyebet. Mindenütt a falu utca közepén nótaszóval vonultak végig.

Niklán is a mai Berzsenyi Dániel utcán végig dalolva, egy esetre emlékszem amikor a niklai rezesbanda kísért bennünket egészen az alvégen lévő Berzsenyi kastélyig. Ez csak egyetlen egy esetben volt meg. Itt az uraság Berzsenyi Sándor családjával, Hubber Ottó intézővel várták az aratókat és fogadták őket. A két marokszedőlány akik a koszorút hozták ezzel a köszöntővel adták át az uraságnak:

" Dicsértésék a Jézus Krisztus!"

Istennek nevében elhoztuk ez évben is a szép
búzakalász koszorút.

Magyar eke szántotta,

Magyar kéz vetette.

Magyar föld termette,

Isten áldása legyen rajta.

Mind örökre. Amen.

A grófi gazdaságokban leginkább a gazdatisztek szokták átvenni, mert a grófok ez idő alatt leginkább valamelyik hires külföldi helyen nyaralni, pihenni, szoktak.

A koszorúkat leginkább a gazdasági iroda falán helyezték el, ahol a következő évig tartották. Az új koszorú váltotta le. Azután az arató gazda szokta elmondani a saját köszöntőit mait leginkább maguk szokták összeszerkeszteni kin a tarlókon. Ezt jegyeztem le magamnak mikor én is arattam.

" Nagyságos Urunk!
Elhoztuk a koszorút. A
Amit mi vetettünk,
Zsenge hajtásánál fogva,
Aggódva őriztünk.
Nem lett baja néki,
Szépen növekedett,
Langyos májusi esőtől
Bőven bokrosodott.
Acélos szemekkel
duzzadt kalászá búa lett.
És a két ember napja után,
Élesre fent kaszával, megkezdtük a nagy munkát.
Búza dőlt rendre és sorra,
Hőséges napsütésben, kláha marta izzadó testünket,
tarló szúrta lábainkat.
Mig végre elgyűtt a nap, utolsót suhijtott a kasza.
Ebből fontunk szép koszorunkat, munkánk hőséges
zálogát.
És elhoztuk a nagy urunknak, hogy megkaphassuk az
áldomást. Éljen! "

Az uraság vacsorát és bort szokott áldomásul adni az aratóknak és a magtár előtti térségen szokott lenni a bál. Mivel a zenészek nem voltak, valamelyik sublót tetejéről előkerült az elnyűtt harmonika és citera. Megfelelt az is, ha valamelyik zeneértő gyerek vagy legény húzta. Sokszor mind a két hangszerrel játszottak húzták a talp alá valót. Leginkább Harangozó Imre szokott harmonikázni és Bekk József citerázni. Későbbi idők folyamán amikor kezdtek kialakulni a paraszt zenészek azután már azok muzsikáltak az aratóbálokon. Niklán nem szokott olyan nagy aratóbál lenni mint a környékbéli nagy gazdaságokban, mint pld. Somogyfajszon, a Kund hitbizományi uradalomban, ahol már hivatásos zenészek a Golobics bandája szokott muzsikálni.

Volt olyan aratóbál is ahol cigány zenészek húzták a talp alá valót, mint Öreglakon, gróf Jankovich és a somogyvári gróf Széchenyi gazdaságai-ban a lengyeltóti híres cigányok. Az aratóbálok leginkább reggelig szoktak tartani. Azonban nagy ritka eset volt, hogy nem verekedésekkel zajlottak le. Munka között ért sérelmeket, dorgálásokat, ki hogyan kaszált, mekkora rendet vágott, vagy hogyan kötött, stb.. kerültek szóban az ital hatása alatt. S ezek a sérelmek miatt leginkább verekedéssé fajult a jó kedvvel indult bál. Ez Niklán is előfordult, de komoly esemény nem történt, mint egy-két pofon elcsattant. A legsúlyosabb eset a Tótszentpálhoz tartozó Susány pusztán történt 1905-ben, ahol az aratógazdát szó-szörös értelmében lefejezték. 1910-ben pedig az aratóbál Kürtös-pusztán tömegverekedéssé fajult. Itt két zalai legényt Riba Ferencet és Sziva Kelét lefejezték kaszával.

8.

A gabonák takarulása.

Amint a gazdaságokban elvégezték az őszi gabonák aratását, azonnal megkezdték annak betakarulását. Amit a fogatokon kívül szintén az aratók végezték. A mindenkori szerződésük diktálta, hogy a learatott gabonát kötelesek a gazdaság által biztosított fogatok /járművek, szekér, kocsi / segítségével behordani, s asztagba, kazalba rakni. Hosszú vendégoldalakkal felszerelt ökrös szekereken vagy lovas kocsikon ment a takarulás, a megrakott kocsit vagy szekeret nyomórúddal és csigával szoritják le. A rakodó módszer hasonló a kazalozásával, de egyes gazdaságokban, hogy gyorsabban menjen a takarulás, nem rudaltak, hanem ún. fecskefarok rakodást alkalmaztak.

Ez úgy történt, hogy a völgyelő kévét nem keresztben, hanem hosszában rakták, s mire a kocsi vagy szekér megtelt úgy nézett ki mintha fecske farka lett volna.

Az volt a jó béres és kocsis aki hamar megtudott rakodni és szép egyenes falú szekeret rakott. Nagy szégyen volt ha akár kint a tarlón vagy már az úton felborult. Annak nem volt szava annyira heccelték míg egy másik béres vagy kocsis társa fel nem borult megrakodva. Ha mégegyszer elborult, csak annyit mondtak neki: - Te már megházasodhatsz, már jól eltudsz borulni. - Ezt nagyon szégyelte minden fogatos, nem tudom, hogy miért, ezt nem tudta megmondani senki. A csömendi béreseknek meg az volt a szavukjárása az örökhöz ha azok nem akartak megállni, vagy ha felborították a szekeret, hogy -jó van na, jó van na. - Hát bizony a rakodó akinek újra kellett széttépni az előlött szekeret, nem igen mondta, hogy jó van, hanem egy nagy cifrát káromkodott. Egyébként nagyon vigyáztak a fogatosok már a szégyen, meg a többlet munka miatt is, hogy el ne boruljanak. Amint említettem a takaralások a képesaratók közreműködő munkájával készült meg. Még pedig olyan arányban, hogy mennyi fogatot tudott a gazdaság előállítani. Leginkább 4-5 kaszaerő, 12-15 személy szokott mindennap váltakozva takaralni. Az erősebb kötők és marokszedők leginkább 4-5-en kint a tarlón rakodtak a szekerekre a többiek bent a szérüskertben a kazalt /asztagot/ rakták. Az aratók másik része a gazda felügyelete alatt a tavasziakat /zabot, árpát, és más egyéb tavaszi gabonaféléket/ aratták. A szérüskertek /szűrük/ a majorokon vagy pusztákon a cselédházaktól és a gazdasági épületektől elkülönítve fákkal szegélyezett terület volt. Nemcsak a gabonákat hordatták ide, hanem a takarmányféléket is. Cséplés után itt volt: a szalma, polyva és más egyéb takarmány féle is.

A kazalok helyét /asztagok/ mindig a majorgazda mérte ki. Először kilépte a kazal helyét, *new* mércével mérték, hanem lépésekkel 250 keresztet befogadó kazalnak, 5 lépés széles és 7 lépés hosszú helyet léptek ki. 600 keresztet kazalnak pedig 7 lépés széles és 11 lépés volt a hossza. A kazal helyeket kapával felsarabolták, a felsarabolt helyet ó szalmával terítették meg, a nedvesség ellen. Egy helyre nem sok kazalt szoktak rakni, a gyakori tüzesetek miatt legfeljebb kettőt s azok között 7 méter nyílást hagytak, hogy a cséplőgép elférjen közöttük. A kazlakat mindig szakképzett emberek ún. kazalmájszterek rakták. Minden gazdaság képei között meg volt a maga kazalmájsztere. Berzsenyiéknél, Molnár József /kéri/ Sostorics György, Németh Antal. Lajpcig gazdaságban pedig Eremuszi János és Simon István. A kazalmájszter rakta mindig a kazalt. Egy kazalon attól függött, hogy mekkora kazalt raktak, sokszor 8-10-en is voltak, ill. dolgoztak. Egy mindig a kévét adta kézbe a rakónak egy ember pedig a fogatótól vagyis a béres vagy kocsisztól szedte el, és dobálta a kazalon oda ahová kellett, a többiek "völgyeltek". A falazásban egymás mellé szorított kévét mindig levölgyelték. Ezek fogták össze tulajdonképpen az egész kazalt. Ha nem jól völgyeltek akkor nagyon könnyen eldőlt a kazal. A falkéve mindig tövivel volt kifelé, míg a völgykéve fejjel takarta a falkévét, s így nem tudott elcsúszni. A kazal ahogy magasodott a falkévét mindig kijebb eresztették mindaddig míg legalábbis a keresztmennyiség felét bele nem rakták, aztán jött a hajazás. Kazalnak az alja koporsó alakú volt egészen a hajazásig, azután már mindig összébb rakták. A befejezés felé egészen csúcs alakú gömbölyű volt.

Falazástól felfelé már a kéve kalászos fele volt kifelé fordítva, hogy az eső ne a kazalba szivárogjon be, hanem melléje csurogjon le. Ezek a kazlak nagyon magasak voltak, úgy, hogy míg a teteje készült három embernek kellett a földről elszedni a kévét. Ezek az emberek un. állításba voltak, nagyon nehéz munka volt, 300-600 kereszt gabonát naponta a forrónapsütésbe szűkhelyen megemelni és szurós kláha és por lepte a verejtékes izzadt testüket nehéz munka közben. A kazal formáját egy beverő táblával segítették elő. Időközönként körüljárták a kazalt és ahol dudoródást láttak, ezzel egyengeték simára. A parasztság, a kisémberek takarulása kalákában készült meg. Sokszor hét-nyolc kis paraszt összeállt s előbb az egyikét, majd a másikat hordták be.

9.

A gabona pajták

Amíg nem volt cséplőgép úgy nyomtatták, vagy kézi cséppel csépeltek. Ez bizony késő őszig még a téli hónapokra is elnyulott a gabona kicséplése. Hogy az idők viszontagságaitól megóvják a kenyérnek valót nagypajtákat építettek s abban rákták el a gabonát kévéstől. Nem csak az uradalmaknak voltak az ilyen pajták, hanem a telkes gazdáknak is. Amik leginkább a háborusfront itt léte alatt semmisültek meg, égtek el, vagy dültek össze. Én még emlékszem, Berzsenyi Dániel által épített gabona pajtára, ami a kertje mellett volt. Gyerekkoromban nagyon sokszor játszottunk és verebésztünk benne. Nagyon hosszú többfiokos falábakon álló nádfedeles pajta volt. Ezek a gabona pajták Dániel mindegyik fiának udvarházánál meg voltak. Az Antalnak az ugynevezett felsőmajorban, kint a gyümölcsös mellett volt. Azt később Berzsenyi Sándorné bontatta el. Lent az alsó majorban Farkas traktusán, a felszabadulás előtt, a háboru alatt a villám agyon sujtotta. Meg voltak ezek a pajták^a többi uraknál is, mindegyiknél. Már mint a Lájpcig és Fischer majorokban és pusztákon.

10.

Kézi cséplés, később cséplő gépekkel

A régi öregek elbeszélése szerint itt nem annyira volt divatban a nyomtatás. Csépelni szoktak, már annál is inkább, mivel nagyon kellett a zsupp szalma mert az épületeket azzal, vagy náddal fedték. A csépléseket az őszi munkák elvégzése után, amikor nem igen volt más munka, akkor kezdték el. Aratás után csak annyit csépeltek el, amennyi kellett a vetéseknek és egy kis kenyérnek valóra. Nagy urasági pajtáiban ahol volt hely sokszor két bandában is nyolcan verték a gabonát kézi cséppel. Nagyon szép ritmusa van az ilyen munkának. Ketten egymás mellett, kettő meg szemben állt fel. A levegőben cikkázó cséphadarok négyütemű csattogását amint a leterített kévét érte, szinte jó volt hallgatni. Nagyon nehéz, kimerítő munka volt. Addig megállni, pihenni nem lehetett míg egy terítést végig nem vertek. Először a bekötött kévét verték ki. Ezt úgy hívták "kielőzés". Aztán bontották ki a kévét, terítették széjjel, ezt pedig "ágyásnak" nevezték. Amikor azt is végig verték kétszer, azután kezdték meg a zsupp kéve szedését. Ez nagy gyakorlatot igényelt. Zsuppkévét a legszebb gabona szalmájából szedték./rozsszalmából/. Csépnélhez verték, hogy még a kalászban levő szemes s apró szalma kihulljon, aztán kötötték kévékbe, s vasvillával szép simára fésülték. A gabona szemet minden terítették kicséplése után csomókba lapátolták, seperték, aztán estefelé nagy kézi rostával amit "szűrőrostának" hívtak ki pusolták a polyvából és a porból.

Még a háború előtt is volt jó néhány ilyen rosta a faluban. Később már mikor volt hajtó rosta azzal pucolták ki a gabonát. Nagyon nehezek voltak ezek a munkák. Most már csak a korombeli emberek emlékeznek rá. Nagyon jó volna ha ezeket az említett szerszámokat össze lehetne gyűjteni, s a falu múzeumába tenni a jövő ifjúságának emlékeztetéssül. Cséplő gép először is Estyány nevű zsidónak volt, amit járgánnyal hajtattak. Ezt a cséplőt még a földről etették, csak dob volt benne. Később már a parasztnak is volt ilyen gépük, akik többen összeálltak és vettek. Ilyen földről etetett cséplőjük volt, Huszár, Vitaiak, Légrádiak, Molnárok, Baliaknak és a Görénynek közösen, s járgánnyal hajtattak amit ló huzott. Később 1880-évből már Hajas Lajosnak huzatos cséplője volt, ami már meg is rostálta a gabonát és zsákba folyatta, de még mindig járgánnyal hajtattak. Ezekre a gépekre még én is nagyon jó emlékszem, gyerekkoromban sokat játszottunk rajtuk a pajtámban játszótársaimmal együtt. S ezeket a gépeket Kühne gépgyár készítette Magyaróváron. Az 1880-évből Fischer István uraság már gőzgéppel hajtott cséplőt vásárolt, amit már a gép tetejéről etettek, s a tiszta gabonát zsákokba ömlesztette. 1887-ben már Berzsenyiék is vásároltak gőzcséplőgépeket egy kisebbet és egy nagyobbat. Az egyiket 1910-ben kicserélték egy új korszerűre, nagy teljesítményűre, s két kazalozot /elevátort/ is vásároltak. Azelőtt villával s kézzel állításokból rakták meg a nagy szalma kazlakat, ami sok embert vett igénybe s nagyon nehéz munka is volt. Elevátorral már könnyebben s lényegesebben kevesebb munkaerő kellett a kazalozáshoz.

A környékbeli uradalmak is rendelkeztek már kisebb és nagyobb teljesítményű gőz és korszerű cséplő gépekkel. 1925-ben Lajpcig látván vásárolt egy Hoffer traktort majd ugyan abban az évben Berzsenyi Sándorné gazdaságába hoztak egy Ford traktort melyekkel nem csak szántottak, hanem csépeltek is. Cséplések ideje alatt ezek mellett dolgoztak napkeltétől- napnyugtáig kánikulás forróságban a szegény kepesaratók, summások, és napszámosok a felszabadulásig. 1944 decembertől 1945 márciusig front volt a község határában, az itt lévő cséplőgépek, gőzgépek, traktorok mind megsemmisültek. Csak Berzsenyiéknek maradt meg a nagy gőzgépjük, cséplőjük is. Amikor a földek a parasztok kezére jutottak, amíg a gépállomások meg nem alakultak, egy darabig ezzel az egy géppel, meg a vidékről jött traktorok csépeltek el a gabonát. Ezek a vidéki gépek is leginkább uradalmiak voltak és élelmesek voltak az uradalmi gépészek maguknak sajátították, azokkal csépeltek résziből a falukban. Ezeket a gépeket amint a gépállomások meg alakultak azonnal be kellett szolgáltatni. Ezekkel kezdték a munkákat, nagy alkatrész hiányokkal küszködve. Ma már egy sincs belőlük, ahogy az újak technikailag megfelelőbbek jöttek ki a gyárból, ezek éppen úgy olvadtak el, hogy arató cséplők, vontatók, zetorok és már a kornak megfelelőbbek legyenek helyettük.

19.

Arató sztrájk

Niklán ilyen nem volt, csak a Mesztegnyőiről és a Hácsiról hallottunk abban az időben.

Egy arató sztrájkban mi niklaian is részt vettünk. 1919-ben a Tanácsköztársaság ideje alatt Kürtöspusztán aratunk kosztra, az akkori gazdasági vezetők gróf Somsich László hetesi földbirtokos parancsára megtagadták a szerződésben feltüntetett élelmiszer kiadását, ill., olyant kaptunk ami emberileg élvezhetetlen volt. Így két napig nem dolgoztunk. Az arató bandában levő párt emberek, Pitykos Lukács József kepés gazdával, Hársházi György, Pográc György, és Balázs József Kaposvárra mentek a megyei Kormánybiztos Latinca Sándorhoz panasztételre. Annak azonnali intézkedésére helyre állt a rend. Megkaptunk mindent ami szerződés szerint járt nekünk. A gazdaság vezetők szabotálták a kormány rendeletét. Azonban Niklán is voltak kisebb zendülések, hogy a hatóságok bele avatkoztak, csak nem a munkások javára. 1920-22-es években a Berzsenyi gazdaságban Hubber Ottó intéző volt a tejhatalmú úr. Az aratók kukorica földjeiket közvetlen az aratás előtt osztatta ki a legsilányabb, legműveletlenebb tagban kint a szilaj mezőben. Az érte járó robotot már a szerződés aláírása után a tavaszi munkákban a nagyhegyi szőlőmetszés és kapálás, szőlőtrágyázásban legszigorúabban le is szolgáltatatta. Az aratógazda akkor Hársházi György volt az én nagybátyám. A bandával ill. az aratótársaival egyöntetűen elhatározták, hogy nem aratnak, addig amig a kukorica föld helyett termény járulékot nem biztosít részükre a gazdaság.

Az aratók egytől egyig mind szegény zsellér emberek voltak, akinek csak egy kis háza, esetleg egy hold földjük volt. Közülük legtöbben az uradalom zsellér házaikban laktak, amiért szintén 25-30 napi árendát szolgáltak az uradalomnak. Árendának nevezték a házak után járó napszám fizetségeket. Legelője is csak az uradalomnak volt és a polgárságnak. Polgári legelő társulathoz nem bérelhették jószágaikat a szegény zsellér népség, mert azok nem fogadták el azokat. Így az uradalmakra voltak kényszerítve az állataik legeltetésével. Az intéző úr ezt nagyon jól tudta s azért egyenkint behívatta őket az irodájába, ahol tudtukra adta: - amennyiben nem hajlandók elfogadni a gazdaság által diktált feltételeket, akik a gazdaság házaiban laknak, azokat kielakoltatja, és másnap már a jószágaikat nem is lehet kihajtani. Az aratógazdát Hársházi Györgyöt az én apámat Hársházi Sándort, Horváth Pált, Németh Istvánt és más hangadó embereket a jegyzőségre idézték a szerződés megszegése végett, ahol Kelemen István főjegyző a kirendelt csendőrök jelenlétében kényszerítette őket a jobb belátásra. A megfélemlített nép így elkényszerült fogadni az uradalom ill. Hubber Ottó intéző által diktált feltételeket. Következő évben már a lázitók nem mehettek aratni, akik azonban arathattak az uradalom ismét csak kizsarlta őket. Szerződésben fel volt tüntetve, hogy elemi kár esetén egy kataszteri hold gabona termés lemunckálásáért, betakarításáért a gazdaság tartozik fizetni 80 kg kenyér gabonát.

Nagy jégverés volt abban az évben. A gabonát nagyon elverte, csak a szalmája maradt meg a földeken. Az aratók a szerződésben megállapított gabonát kérték az aratásért az uradalomtól, azok meg is ígérték, csak amikor végeztek az összes munkákkal, akkor adták tudtukra, hogy csak szokásos 10%-ot adják ki a munkabérnek az aratóknak. Per lett belőle. Ez a per három évig húzódott, míg végül is a törvény kötelezte a gazdaságot holdankénti 80 kg gabona kimérésére.

- . -

A munkámban leírt állapotok fennállottak egészen a felszabadulásig. Azóta nagyot változott a helyzet, amióta az úrifundamentumokat a szocialista mezőgazdaság, s a termelészövetkezetek váltották fel, emberségesebb, és jobb élete lett a falvak szegény népeinek, megszűnt a cselédi és a zselléri az emberi mivoltát megszegyénítő s megalázó sors. S eltűntek a sanyargató gazdasági szerszámok is, kasza is, kapa is, mint múzeális tárgyak emlékeztetnek bennünket a lemúlt idők embertelen kizsákmányolására és szenvedésére. Elfoglalták a helyüket az embert kiméltő modern gépek, mint a gépvontatású kaszáló, talajlazító, arató cséplőgépek, traktorok, vontatók kazalozó és más egyéb emberkiméltő gépek. A múlt már csak mi idősebbek emlékezzünk vissza megborzadva, hogy mennyit is szenvedtünk. Éppen azért is szántam rá magamat a falumban egyedül, amíg élek megírom a szülőfalum életkrónikáját, hogy az utánam következő generáció is ismerje meg a faluja elmúlt küzdelmes életét.

Adat szolgálók:

A 15 éves uradalmi aratásokra való visszaemlékezésemet, nagyban elősegítették az idős, de már meghalt, egész életükben kepesarató szegény emberek, mint a nagybátyám Hársházi György /gyurkás/ 53 éves korában 1933-ban halt meg. Édesapám Hársházi Sándor 80 éves korában 1962-ben halt meg. Péter Antal 90 éves korában 1965-ben halt meg. Komár Papp József 80 éves korában 1963-ban halt meg.

Ma is élő: Simon Imréné 74 éves. Bek Ferenc 76 éves. Péterfai József 80 éves. Horváth Györgyné 74 éves. Harangozó György 75 éves. Kortársaim akikkel 12 éves korunknál fogva kepesaratótól voltunk: Horváth György /dadus/ 72 éves. Molnár Miklós /kéri/ 69 éves. Molnár Miklósné 64 éves. Hársházi János /gyurkás/ 65 éves. Mándoki István 64 éves. Miseta György /puzder/ 60 éves. Tomisa Imre 69 éves.

Jegyzetek:

Kepések: Azokat a szegény embereket nevezték így, akik egész életükben az uradalmi gazdaságokban és más egyéb helyen gabona aratásokkal keresték meg a kenyerüket.

Kasza erő: Három személyből tevődött össze, kaszás, marok szedő, kötő. Kaszás elől vágta a gabonát, erre a célra takaróval felszerelt kaszával. A takaró három hosszú gereble volt, ami a kasza nyakára és élire volt szerelve, hogy szép kuszálatlan gabonát döntsön. A marokszedő felszedte a sarlójával marokra, két marokból volt egy kéve, kötő bekötötte az az nap aratott gabona szalmájából font kötélbe.

Kepezés: Talán innen kapták az aratók a régebbi időkben a nevüket, hogy "kepesek". Kepésnek azt nevezték: amikor a napi learatott gabonát este összehordták és szép egyenes sorban kepekbe /keresztekbe/ rakták.

Kereszteknek is hívták, még pedig azért mert kereszt alakba rakták a tarlón. Egy keresztben vagy kepében 18 kévét raktak, raktak un. "máglát" is, ami lo kévéből állt. Minden kepe vagy mágla tetejére egy kévét tettek s annak szalmájából négyoldalt lekötötték, hogy a vihar vagy szél széjjel ne szórja. Ezt a kévét "pap"-nak hívták, hogy miért azt nem tudta megmondani senki.

Takarulás: Mindenkor azt az időt hívták annak, amikor a keresztekbe vagy kepékbe, máglákba levő gabonát hordták be és rakták kazalba /asztagba/ annak miképp történt a takarulási fejezetemben részletesen megírtam.

Vendég oldal: A takaruló járműk, kocsik, szekereken szokták alkalmazni, abból a célból, hogy minél több gabonát tudjanak felrakni. Vendég oldal abból állott, hogy a takaruló járműre az elejére és hátuljára egy-egy kereszt dorongot erősítettek és így annak szélességét mind két oldalon félméterrel meghosszabították. S annak mind a két végéhez hosszú un. "zápok" mindkét végű hegyes faszegekkel rögzítik a vendég oldalt. A szekér vagy kocsi hátsó oldalára van szerelve az un. "csiga". Csigával és a "lapicka" nevű fával szokták, s nyomórúddal leszorítani sokszor 6-7 kereszt gabonával megrakott járművet. Így a "lerudalva" nem borult fel olyan könnyen.

Szérüs kert: /szürü/ Azt nevezték annak, ahova a gabona-féleségeket szokták kazalozni /asztagozni// ott elcsépelni. /masinálni/ Szénát és más takarmányt betakarítani. Uradalmakban leginkább majorok, puszták szélén, fákkal sűrűen körül ültetett területet használtak annak. Parasztságnak leginkább a telke végén levő "szilvásban" volt a szürüje. Mindkét helyen távol a zsupp vagy nádfedelű lakó házak istálok és más egyéb épületektől a gyakori tűz esetek miatt.

Kézi csép: Két darab fa volt, tölgy vagy szilfa hú-
ságból. A csépnyél 130 cm, a hadaró 100 cm hosszúak
voltak. A két említett fa volt a legmegfelelőbb, mert
nem törtek el könnyen. A hadarót ami verte a csépel-
ni valót, s a nyelet amit a kézzel lendítettek, kiké-
szített kutyabőrrel szakszerűen kötötték össze. Ezt
a részt "csépfejnek" hívták. Legjobb csépeket Komár
Papp József, Tomisa György, Péter Antal, Németh Antal
készítették, maguk is jó cséplő emberek voltak. Még
felszabadulás előtt jó pár volt a faluban, máár a
múzeum részére sem lehet találni egyet sem.

Járgány masina: Az első kezdetleges cséplő gépeket
/masinákat/ járgányokkal hajtatták. A járgány öntött
vas, körben forgó szerkezet volt. Négy farúd volt bele-
illesztve, négy ég táj felé. Mind a négy rúd mellett
egy-egy ló vagy ökör volt fogva és körbe forogva húz-
ták. Ezt a masinát vicből négy ló erőnek hívták. A jár-
gány alsó része egy nagy fogas kerékből állott s az
hajtotta^a bele szerkesztett kisebb fogaskerekeket, s azok
egy hosszabb gömbölyű szerkezettel ami fában illesztett
csapágyakon forgott, négy méter távolságban ázott gödörben
rászerezelt nagy kereket hajtott. S az által lett hajtva
pár méter távolságba erősen lecövekelt földről etetett
cséplő gép. /masina/ A 14-es háború előtt volt még kettő,
Hajas Lajosnál és Vitai Istvánnál.

Zsellér házak: Az uradalmakban üresen hagyott cseléd-
házakat, amit a szegény háználküli napszámos embereknek
adtak ki, "árendában" 25-30 napi szolgáló munkáért, ne-
vezték azokat.

Nikla, 1973. június 25.

Hársházi István

Amikor meg volt a früstök, reggelit hívták annak, ami bizony abban az időben nagyon szegényes volt. Nagyon kevés képesnek volt, a télről megkoplalt sonka vagy szalóna. Legtöbbször voltunk akinek csak egy darab száraz kenyér, egy-két fej vörös vagy foghagyma vagy ha volt gyümölcsfája, pár szem meggy, szentiványalma volt a früstöke. Utána vágta a kaszások a rendet szép sorba a kánikulás forró napsütésben, s hajlongva szedték a nehéz markot szegény sokszor már 12 éves kislányok rucs-kossan, verejtékezve. Mellettük a kötök ugráltak ügyesen, sokszor sirva mind a ketten, hogy le ne maradjanak. A nagy nehéz munkában és hőségben ittuk a sok rossz vizet, az árkokból, vagy dülőutakon álló lajtok poshadt bűdös tartalmát. Nem volt olyan nap, hogy egypár hasmáros beteg nem nyögött volna az útszéli fák alatt vagy a kepék hűsége. Tehát amikor vágta a rendet, mindenkinek meg volt a nehéz munkája. Este hazatéréskor, ami sokszor késő-éjszakába nyúlott, fáradtan, porosan, csipet bennünket a por, de mégis nótaszóval mentünk, vonultunk végig-végig az utca közepén. Azért mondom, hogy "vonultunk" mert 15 évig én is arattam az uradalmi földeken. Ezek a nóták most már ismeretlenek, kiveszőbe vannak. Alig tudom már őket összegyűjteni. A nép ajkán születtek ezek. Ebben nyilvánították ki fájdalmukat, bánatukat, szerelmüket és örömeiket egyaránt.

Úlj le babám

Úlj le babám erre a szép kévére,
Vágj egyet a marokszedőd fejére.
Hadd álljon a kapuba mindenki,
Siratja-e a marokszedőt valaki.

/Eldalolta Horváth Györgyné/
Hódoshát.

Kis Niklában

Kis Niklában megkezdték már az aratást,
Elvágták a fogoly madár jobb szárnyát.
Fogoly madár jaj, de bús a szárnyáért,
Én is bús vagyok a kedves babámért.

/Hársházi Máténé, Fazekas Mária/

Lefogyott az aratás.

Lefogyott már a mi aratásunk
Nem aludtunk addig párnás ágyon.
Mert a buza aranyos rendjében
Elaludtam a kaszásom ölében.

/ Molnár Miklósné/

Már Niklában

Már Niklában nincs több kis lány
csak három
Kiszedi föl majd a markot
a nyáron?
Sárga selyem pántlika van
a derekán.
Jaj de szépen hajlik a marok
után.

/ Horváth Györgyné /

Én a nyáron jaj, de sokat arattam,
Az ágyamon de keveset aludtam.
Gyere babám vesd meg a párnás ágyamat,
Hadd pihenjem ki rajta magamat.

/Molnár János/